

ASUNTO ENSIN -LAATUSUOSITUKSET

(AUNE koordinaatioryhmän 25.4.2017 testattavaksi hyväksymä versio)

Taustaa

Asunto ensin -periaatteesta on tullut johtava asunnottomuustyön lähestymistapa viimeisen kymmenen vuoden aikana niin Pohjois-Amerikassa, kuin myös Euroopassa ja Suomi on yksi hyvä esimerkki periaatteen kattavasta ja tuloksellisesta soveltamisesta. Lisätietoa periaatteesta ja sen soveltamisesta Euroopassa löydät mm. Housing First Guide Europe -oppaasta <http://housingfirstguide.eu>.

Laatusuosituksen tavoitteena on nostaa esiin asunto ensin -periaatteen mukaisia hyviksi havaittuja ja tuloksellisia työmuotoja täydentämään ja konkretisoimaan lainsäädäntöä. Asunnottomuustyötä ohjaavia keskeisiä lakeja Suomessa ovat:

- * Suomen perustuslaki (731/1999)
- * Laki asuinhuoneiston vuokrauksesta (481/1995; Huoneenvuokralaki)
- * Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- * Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000; Sosiaalihuollon asiakaslaki)
- * Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)
- * Henkilötietolaki (523/1999)
- * Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999; Julkisuuslaki)
- * Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011)
- * Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016; Hankintalaki)

Ensimmäinen ohjeistus asunto ensin -periaatteen soveltamisesta suomalaisen yhteiskuntaan laadittiin Nimi Ovessa -hankkeessa 2010 – 2012. Ohjeistuksessa suomalaisen asunto ensin -mallin keskiöön nostettiin seuraavat viisi periaatetta: valinnanvapauden filosofia, asumisen ja palveluiden eriyttäminen, kuntoutuminen ja voimaantuminen, yhteiskuntaan integroituminen, sekä asunto ensin -mallin rakenne. Tarve ohjeistuksen päivittämiseen ja konkretisointiin nousi esiin Liikkuvan tukityön pilottityöskentelyssä, joka toteutettiin Verkstokehittäjät -hankkeen ja Paavo 2 ohjelman yhteistyönä vuosina 2014-2015. Käytännön asiakastyössä kaivattiin toisaalta konkreettisempia ohjeita periaatteen soveltamisesta ja toisaalta myös kyseenalaistettiin joidenkin periaatteiden soveltamisen tarkoituksenmukaisuutta. Saadun palautteen pohjalta käynnistettiin vuonna 2016 prosessi asunto ensin -laatusuositusten laatimiseksi. Keskeinen tavoite oli päivittää ohjeistus vastamaan paremmin tämän päivän tarpeita ja tukea periaatteiden soveltamista käytännön asiakastyössä ja palveluiden suunnittelussa. Nimi ovessa -hankkeessa tehty jäsenitys on toiminut myös jatkotyöstön pohjana.

Laatusuositukset on tehty yhteistyössä laajan toimijaverkon kanssa vuosina 2016 – 2017. Keskeisenä foorumina on toiminut Verkstokehittäjät -hankkeen laaja asiantuntijatiimi, jossa on mukana parisen kymmentä asunnottomuustyön toimijaa kunnista, järjestöistä ja säätiöistä eri puolelta Suomea kokemusasiantuntijat mukaan lukien. Myös Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma (AUNE) on ollut mukana suositusten laatimisessa. Ohjelman ja Verkstokehittäjät -hankkeen yhteistyönä organisoidaan myös vertaisarviointoja, joissa suositusten tarkoituksenmukaisuutta testataan ja joiden pohjalta suosituksia voidaan jalostaa. Vertaisarvioinneissa palvelujen tuottajilla on mahdollisuus saada palautetta laatusuositusten toteutumisen tilasta, sekä oppia toisilta samaa työtä tekeviltä toimijoilta.

Suosittelunkin kaikkia perehtymään suosituksiin huolella ja hyödyntämään niitä osana toiminnan jatkuvaa kehittämistä. Laatusuositukset ovat ennen kaikkea toiminnan kehittämisen väline.

Jari Karppinen
ohjelmajohtaja
jari.karppinen@avainvaki.fi

1 Asunto ensin -mallin rakenne

Selkeillä rakenteilla, ohjeistuksilla ja johtamisella luodaan edellytykset suunnitelmalliselle ja tuloksekkaalle toiminnalle, asunto ensin -periaatteiden toteutumiselle ja asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden huomioimiselle. Jatkuvan parantamisen ajatus ohjaa systemaattiseen toiminnan kehittämiseen.

1. Toiminnan perustehtävä on organisaatiossa kaikille selvä ja toimintaa ohjaavat arvot on määritetty. Perustehtävä ja arvot tukevat asunto ensin -periaatteen toteutumista ja ohjaavat työtä arjessa.
2. Asiakasprosessit on kuvattu ja kuvauksiin on kirjattu myös yhteistyökäytännöt ja toimijoiden vastuut.
3. Asunnot sijaitsevat hyvien julkisten kulkuyhteyksien varrella osana muuta yhdyskuntarakennetta. Yksiköiden tilaratkaisut mahdollistavat myös arjen mielekkään tekemisen toteuttamisen.
4. Työntekijäresurssi on mitoitettu asiakastarpeen mukaan ja se mahdollistaa myös asukkaiden sosiaalisen kuntoutumisen tukemisen. Arjen mielekkään tekemisen vastuuhenkilö on nimetty ja ympäristötyöhön (naapurustotyö) on varattu resursseja.
5. Henkilöstöllä on vähintään sosiaali -tai terveysalan peruskoulutus, sekä riittävä erityisosaaminen tehtävänsä hoitamiseen. Henkilöstöllä on mahdollisuus lisäkoulutukseen ja työnohjaukseen. Uusi henkilöstö perehdytetään periaatteen mukaiseen toimintaan.
6. Jatkuvan parantamisen pyrkimys on kiinteä osa toimintaa. Palveluntuottaja kerää palautetta asiakkailta, sidosryhmiltä ja henkilöstöltä säännöllisesti ja palvelun vaikuttavuutta seurataan suunnitelmallisesti. Kokeilukulttuurin mukaisesti uusia ideoita testataan matalalla kynnyksellä arjessa ja palautetta ja tuloksia hyödynnetään aktiivisesti toiminnan kehittämisessä.
7. Asunnottomien palvelujen hankinnat perustuvat asiakastarpeisiin. Hankinnoista vastaavat huolehtivat siitä, että hankinnoilla tuetaan asunto ensin -periaatteiden toteutumista ja huomioidaan asunto ensin -laatusuositukset.

2 Itsenäisen asumisen mahdollistaminen, asumisen ja palveluiden eriyttäminen

Asunto ensin -palveluissa asuminen perustuu lähtökohtaisesti huoneenvuokralakiin ja asukkaan tarvitsemat tukipalvelut sovitaan asumisesta erillään. Päämääränä on asumisen turvaaminen.

8. Asunto ensin -palveluissa asukkaalla on huoneenvuokralain mukainen vuokrasopimus. perusteluissa poikkeustapauksissa (esim. arviointiyksiköt) asuminen järjestetään muulla asiakkaan palvelutarve paremmin huomioivalla tavalla.
9. Asumisen häiriötilanteisiin ja muihin asumisen ongelmiin kuten vuokravelkoihin puututaan nopeasti ja asukasta tuetaan tilanteen selvittämisessä.
10. Asukkaan kanssa tehdään yhdessä palvelusuunnitelma, jota päivitetään säännöllisesti. Tarvittaessa asukas saa palveluohjausta ja omatyöntekijä saattaa hänet perus- ja/tai erityispalveluihin.
11. Tukipalvelu joustaa asukkaan tarpeiden mukaan asukkaiden yhdenvertainen kohtelu ja yksilölliset tarpeet huomioiden.
12. Asumisen jatkumista ei ole sidottu palvelujen vastaanottamiseen. Tuen tarpeen muutokset eivät lähtökohtaisesti tarkoita asumismuodon vaihtoa ja asuminen varmistetaan tuen päättymisestä huolimatta.
13. Asumissosiaalinen työ on myös haittojen vähentämistä. Halutessaan asukkaalla on oikeus vain olla ja asua, osallistumispakkoa ei ole. Vuokralaisen velvollisuuksien hoitaminen ja itsestä huolehtiminen riittää.

3 Valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuudet

Asukkaalla on mahdollisuus vaikuttaa hänen elämäänsä koskeviin päätöksiin ja antaa niistä palautetta. Palautteenantoprosessit ovat selkeät, yksinkertaiset ja luotettavat ja asukas tietää miten palaute käsitellään.

14. Asukas kutsutaan aina mukaan häntä koskevien asioiden käsittelyyn.
15. Asukas voi vaikuttaa asumismuodon valintaan (esim. yksikkö, hajautettu, päihteetön, päihteet salliva).
16. Asukas voi vaikuttaa itselleen parhaiten sopivien palvelujen/aktiviteettien valintaan ja saa tukea valintojen tekemiseen.
17. Asukas tietää miten vaikuttaa asumista ja yhteisöä koskeviin asioihin sekä asumispalvelun toteutukseen ja kehittämiseen.

4 Kuntoutuminen ja voimaantuminen

Kuntoutuminen ja voimaantuminen tapahtuvat asukkaan omilla ehdoilla. Asumissosiaalisen työ on läsnäolotyötä, joka perustuu arvostavaan ja yhdenvertaiseen kohtaamiseen. Se vaatii tarpeettomista valtarakenteista luopumista niin organisaatio- kuin yksilötasolla. Kuntoutumisen ja voimaantumisen tukemisessa työntekijän ammattitaitoa on nähdä ja sanoittaa pienetkin onnistumisen hetket.

18. Asukkaan kanssa keskustellaan aktiivisesti hänen tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan sekä etsitään dialogisesti uusia näkökulmia kuntoutumiseen.
19. Asukkaan osaaminen ja pystyvyys huomioidaan arjessa ja asukkaalle annetaan johdonmukaisesti kannustavaa palautetta hänen arkisista tekemisistä ja onnistumisista.
20. Vahvistamme arvostavan kohtaamisen pohjalta kaikkien toimijoiden keskinäistä luottamusta ja yhteisöllistä ilmapiiriä. Asukkaalta pyydetään palautetta säännöllisesti.
21. Asukasta rohkaistaan ottamaan vastuuta omasta arjestaan samalla varmistaen, että asukas tietää mistä apua ja tukea on saatavissa.

5 Yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen

Koti on perusta elämän järjestämiselle, osallisuuden kokemukselle ja ympäristöön kiinnittymiselle. Integroituminen yhteisöön lähtee osallisuudesta omaan elämään. Integroitumiseen vaikuttaa myös kyky pyytää apua ja ottaa sitä vastaan.

22. Asukkaalla on mahdollisuus kokea asunto kodiksi, esim. vuokrasopimukset ja hallinnolliset ratkaisut tukevat asumisen jatkuvuutta ja pysyvyyttä. Mahdolliset muutot toteutetaan asukkaan tarpeet huomioiden ja muutostilanteisiin taataan asukkaalle riittävä tuki.
23. Tuemme asukkaan osallisuutta omaa elämää koskevissa asioissa sekä kiinnittymistä ympäröivään yhteisöön. Vahvistetaan yhteydenpitoa luonnollisiin verkostoihin, kuten perheenjäseniin.
24. Asumisyksiköissä ympäristötyötä tehdään suunnitelmallisesti ja asukkailla on keskeinen rooli toteutuksessa. Yhdessä asukkaiden kanssa edistetään suvaitsevuuutta ja ehkäistään leimaantumista lähiyhteisöissä ja valtakunnallisesti.
25. Yhteistyökumppaneiden kanssa etsitään aktiivisesti uusia mahdollisuuksia osallisuuden ja integroitumisen tukemiseen.